

ZBIGNIEW ZIOŁO

Akademia Pedagogiczna, Kraków

Zróżnicowanie światowej przestrzeni przemysłowej w świetle koncentracji siedzib zarządów wiodących korporacji

W procesie nasilających się procesów globalizacji podstawową rolę odgrywają wiodące korporacje, które poprzez różnorodne systemy sieciowych powiązań przestrzenno-produkcyjnych organizują światową przestrzeń gospodarczą zgodnie ze swoimi regułami rozwoju. Przejawia się to w określonych kierunkach i nasileniu powiązań w zakresie: zaopatrzenia surowcowego, dostaw kooperacyjnych, rynków zbytu, przepływów technologii, kapitału oraz decyzji. Działania te prowadzą do utrwalania i pogłębiania istniejących rynków oraz utrwalania lokalizacji działalności poszczególnych oddziałów, a także poszukiwania nowych miejsc lokalizacji i nowych rynków zaopatrzenia oraz zbytu gotowych produktów.

Szczególnie ważną rolę w tym zakresie odgrywają siedziby zarządów wiodących firm światowych, które pełnią funkcję centrów decyzyjnych. W zarządach, w oparciu o przyjęte założenia strategiczne wynikające z analizy dotychczasowego przebiegu procesu kształtowania się gospodarki i przewidywanych tendencji przemian w sytuacji światowej, a także w układach krajowych czy regionalnych, a nawet miejscowych, podejmowane są decyzje dotyczące: przepływu środków finansowych związanych z kierunkami prac badawczo-rozwojowych, nowych lokalizacji, rozbudowy istniejących mocy produkcyjnych, wielkości i asortymentu produkcji, stopnia jego unowocześniania, kierunków zaopatrzenia i powiązań kooperacyjnych, rynków zbytu gotowych produktów, działalności marketingowej i in. W sieciowych powiązaniach korporacji szczególnie ważną rolę odgrywa lokalizacja oddziałów czy zakładów produkcyjnych, filii itp., które rozproszone w światowej przestrzeni zarządzane są przez decydentów związanych z poszczególnymi zarządami zlokalizowanymi na terenie niekiedy odległych krajów, regionów, metropolii czy mniejszych miast. Wskazują na to badania empiryczne dotyczące powiązań sieciowych przemysłu (Stryjakiewicz 2001, Tkocz 2003, Wieloński 2003, Zioło 2003), lokalizacji zarządów wiodących firm światowych (Zioło 2001, Zioło, Piróg 2002, Gierańczyk, Stańczyk 2003, Sala 2003), powiązań w zakresie napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (Domański 2002, Rachwał 2003, Stańczyk 2003, Namyślak 2004) czy kształtowania się wiodących firm światowych (Wajda 2003, Wajda, Zakrzewska 2003, Wajda, Zorić-Wołek 2003, Huculak 2004).

W świetle przedstawionych założeń w niniejszych rozważaniach podjęta zostanie problematyka przestrzennej koncentracji siedzib zarządów 1007 największych światowych firm w przekroju 2004 r. Zmierzać będziemy do określenia stopnia koncentracji przestrzennej ich siedzib, zróżnicowania sektorowego oraz wielkości potencjału ekonomicznego, którym zarządzają.

W 2004 r. wiodące korporacje światowe charakteryzują się bardzo zróżnicowanym potencjałem ekonomicznym. Wskazuje na to wahająca się wartość rynkowa* największych

* Wartość rynkowa jest ceną akcji z 31 maja 2004 r. pomnożoną przez liczbę wyemitowanych papierów wartościowych i przeliczoną na USD według kursu z ostatniego dnia maja. Wartość rynkowa może obejmować

światowych firm, która waha się od 328,1 mld dol. USD do 2,8 mld dol. USD, czyli jak 1:17 (tab. 1). Pierwszą pozycję w światowym rankingu zajmuje General Electric o wartości rynkowej 328,1 mld dol. USD, czyli 1,6% wartości analizowanych firm, który reprezentuje sektor przemysłowy, drugą pozycję zajmuje Microsoft, korporacja reprezentująca sektor informatyki, następnie Exxon Mobil, reprezentujący sektor energii, Pfizer (sektor opieki zdrowotnej), Wal-Mart Stores (sektor artykułów konsumpcyjnych) oraz Citigroup (sektor finanse). Sześć największych korporacji światowych ma siedziby swoich zarządów na terenie USA, reprezentują różne sektory i łącznie obejmują 6,9% wartości rynkowej analizowanych firm. Wśród 20 największych korporacji dominującą rolę odgrywają firmy mające swoją siedzibę na terenie USA, na terenie których ulokowano 15 zarządów, mniejszą rolę pod tym względem odgrywa Wielka Brytania, gdzie znajdują się tylko trzy zarządy i Japonia (jedna siedziba zarządu).

Poszczególne korporacje charakteryzują się poważnym zróżnicowaniem w zakresie innych cech. W świetle wartości sprzedaży** pierwszą pozycję zajmuje Wal-Mart Stores (258,7 mld dol. USD), a następnie BP (232,6 mld dol.) i Exxon Mobil, które reprezentują handel i energię. Dalsze miejsca zajmują Toyota Moto i General Electric reprezentujące sektor artykułów luksusowych (przemysł samochodowy) i sektor przemysłu. Pod względem wielkości zysku pierwszą pozycję zajmuje Exxon Mobil (21,0 mld dol. USD), Citigroup i General Electric, a znacznie mniejszymi wartościami cechowały się pozostałe korporacje. Natomiast pod względem aktywów zdecydowanie dominują i zajmują pierwsze pozycje instytucje finansowe Citigroup i HSBC Holdings. Z uwagi na brak kompletnych danych dotyczących wartości przedstawionych cech, w dalszych rozważaniach posługujemy się wartością rynkową korporacji, która podana jest dla wszystkich 1007 największych światowych korporacji. Znacznie niższym potencjałem odznaczają się firmy zajmujące ostatnie pozycje w strukturze rangowej 1007 największych firm światowych, a ich wartość rynkowa waha się od 5,4 mld dol. USD do 2,8 mld. Reprezentują je firmy mające swoje pojedyncze siedziby w Indiach, Japonii, Korei, Francji, USA, Hongkongu, Chinach, Australii i Wielkiej Brytanii. Największe korporacje o wartości rynkowej od 200 do 400 mld dol. USD reprezentowane są przez sześć firm, które stanowią 0,6% ogólnej liczby korporacji światowych i skupiają 7,9% wartości rynkowej analizowanych korporacji (tab. 2). Następna grupa, korporacje od 100 mld dol. do 200 mld, obejmuje 19 jednostek, tj. 1,9% ich ogólnej liczebności, a skupia 13,1% wartości rynkowej. Te 25 największych korporacji, które stanowią tylko 2,5% ogólnej liczebności, obejmują łącznie 21,0% wartości rynkowej wiodących światowych firm. Najliczniej reprezentowane są korporacje najmniejsze o wartości rynkowej od 2 mld do 10 mld. Reprezentuje je blisko połowa, bo aż 464 firm, które stanowią 46,1% ogólnej liczebności, a skupiają 16,0% wartości rynkowej. Kolejną bardzo liczną grupę, bo 288, stanowią korporacje o wartości rynkowej od 10 mld dol. do 20 mld dol. Te dwie grupy wielkościowe firm łącznie stanowią 74,7% jednostek, które obejmują 35,1% wartości rynkowej.

różnego rodzaju akcje. Cena i stopa dywidendy są wyliczane na podstawie wyemitowanych akcji (BusinessWeek, nr 13/14, 5 sierpnia–1 września 2004 r., s. 58).

** Wartość sprzedaży określa sprzedaż netto podana przez spółkę wyrażoną według kursów z 31 maja 2004 r. Przychody banków oraz instytucji finansowych są często nieuwzględniane, ponieważ są nieporównywalne z przychodami innych przedsiębiorstw (BusinessWeek, nr 13/14, 5 sierpnia – 1 września 2004 r., s. 58).

Tabela 1. Wiodące firmy światowe w 2004 r.

Pozycja na liście Global 1000	Nazwa firmy	Kraj	Pozycja w kraju	Wartość rynkowa mln USD	Wartość sprzedaży mln USD	Zyski mln USD	Aktywa mln USD	Sektor
1	General Electric	USA	1	328 110	134 187	15 002	647 483	Przemysł
2	Microsoft	USA	2	284 432	32 187	9 993	79 571	Informatyka
3	Exxon Mobil	USA	3	283 613	222 883	20 960	174 278	Energia
4	Pfizer	USA	4	269 663	45 188	1 639	116 775	Opieka zdrowotna
5	Wal-Mart Stores	USA	5	241 187	258 681	8 861	104 912	Art. konsumpcyjne
6	Citigroup	USA	6	239 435	.	17 853	1 264 032	Finanse
7	BP	Wielka Brytania	1	193 054	232 571	9 543	177 572	Energia
8	American International Group	USA	7	191 183	81 303	9 265	678 346	Finanse
9	Intel (8)	USA	8	184 661	30 141	5 641	47 143	Informatyka
11	Bank of America	USA	9	169 842	.	10 810	736 445	Finanse
12	Johnson & Johnson	USA	10	165 323	41 862	7 197	48 263	Opieka zdrowotna
13	HSBC Holdings	Wielka Brytania	2	163 086	.	11 655	1 061 863	Finanse
14	Vodafone Group	Wielka Brytania	3	159 150	61 529	11 364	269 754	Telekomunikacja
15	Cisco Systems	USA	11	152 232	18 878	3 578	37 107	Informatyka
16	International Business Machines	USA	12	150 551	89 131	7 583	104 457	Informatyka

17	Procter & Gamble	USA	13	139 346	43 377	5 186	43 706	Art. konsumpcyjne
18	Berkshire Hathaway	USA	14	136 862	59 603	8 151	180 559	Finanse
19	Toyota Motors	Japonia	1	130 649	156 478	10 514	199 414	Art. luksusowe
20	Coca-Cola	USA	15	125 564	21 044	4 347	27 342	Art. konsumpcyjne
998	State Bank of India	Indie	8	5 393	.	684	82 810	Finanse
999	Sumitomo Metal Industries	Japonia	137	5 392	10 141	279	18 111	Surowce
1000	SK Corp.	Korea	10	5 373	11 836	12	12 902	Energia
1001	Thomson SA	Francja	43	5 370	10 330	32	11 332	Artykuły luksusowe
1002	Rockwell Collins	USA	423	5 363	2 542	258	2 591	Przemysł
1003	Natexis Banques Populaires	Francja	44	5 354	.	324	165 965	Finanse
1004	Cheung Kong Infrastructure	Hongkong	15	5 351	443	430	5 450	Surowce
1005	CITIC Pacific	Chiny	6	5 339	3 359	167	7 150	Przemysł
1006	Brambles Industries LTD	Australia	21	4 085	5 650	310	6 788	Przemysł
1007	Brambles Industries PLC	Wielka Brytania	73	2 810	5 334	356	6 870	Przemysł

Źródło: Global 1000, 2004 r.

Tabela 2. Struktura wielkościowa światowych firm według wartości rynkowej w 2004 r.

Przedziały wartości rynkowej korporacji w mld dol	Liczba korporacji	Wartość rynkowa w mln USD	Struktura	
			Liczebności korporacji	Wartości rynkowej
2–10	464	3 379 261	46,1	16,0
10–20	288	4 023 745	28,6	19,1
20–50	171	5 226 644	17,0	24,8
50–100	59	4 059 092	5,9	19,3
100–150	10	1 219 960	1,0	5,8
150–200	9	1 529 082	0,9	7,3
200–300	5	1 318 330	0,5	6,3
300–400	1	328 110	0,1	1,6
Ogółem	1007	21 084 224	100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie Global 1000, 2004 r.

Wysoki stopień zróżnicowania 1007 największych światowych korporacji określa wysoka wartość wskaźnika koncentracji potencjału ekonomicznego*, który wynosi 0,396, co podkreśla duże dysproporcje występujące między poszczególnymi firmami w zakresie wartości rynkowej. Analizowane firmy reprezentowane są przez różne sektory gospodarki (tab. 3). Najliczniej występują tu korporacje finansowe obejmujące 245 jednostek, a następnie korporacje reprezentujące produkcję artykułów luksusowych (141), przemysłowe (114) i informatyczne (104). Łącznie obejmują one 59,9% ogólnej liczby korporacji i obejmują 56,2% wartości rynkowej. Pod względem wartości rynkowej również dominują korporacje związane z finansami (24,3% wartości rynkowej), a kolejne pozycje zajmują korporacje reprezentujące informatykę (10,3), artykuły luksusowe i opiekę zdrowotną. Łącznie obejmują one 55,8% korporacji, które skupiają 58,2% wartości rynkowej. Mniejszym udziałem odznaczają się korporacje reprezentujące przemysł, energię i telekomunikację, a najmniejszym firmy usług komunalnych i surowcowe.

Poszczególne sektory obejmują korporacje, które odznaczają się dużym zróżnicowaniem w zakresie średniej wartości rynkowej. Podczas gdy przeciętna wartość analizowanych korporacji wynosi 20,9 mld dol., to średnia wartość korporacji poszczególnych sektorów waha się od 31,0 mld do 13,0 mld. Największą średnią wartością odznaczają się korporacje reprezentujące ochronę zdrowia, które w głównym stopniu reprezentują firmy związane z przemysłem farmaceutycznym i kosmetycznym (31,0 mld dol.), następnie firmy telekomu-

* Wskaźnik koncentracji potencjału ekonomicznego korporacji (W_k) określa relacje między udziałem liczebności korporacji a udziałem ich wartości rynkowej, które określa wzór:

$$W_k = \frac{\sum_{i=1}^h |k_i - p_i|}{200}$$

gdzie: k - udział liczebności korporacji w i-tej grupie wielkościowej,
p - udział wartości rynkowej korporacji w i-tej grupie wielkościowej.

Wartość wskaźnika zmienia się w przedziale (od 0 do 1), jeżeli zbliża się do zera, oznacza, że mamy do czynienia ze zbliżonym potencjałem ekonomicznym korporacji, czyli poszczególne korporacje niewiele różnią się pod względem wartości rynkowej, jeżeli zbliża się do jedności, mamy do czynienia z rosnącym zróżnicowaniem potencjału poszczególnych korporacji.

nikacyjne (27,2 mld dol.). W miarę wyrównanymi średnimi wartościami (około 24 mld dol.) charakteryzują się korporacje reprezentujące sektor: energii, artykułów konsumpcyjnych, informatyki, a najniższymi (około 13 mld dol.), korporacje reprezentujące usługi komunalne i surowce.

Tabela 3. Wiodące firmy światowe według sektorów i wartości rynkowej (w mln USD)

Lp.	Sektory	Liczba firm	Wartość rynkowa w mln USD	Struktura firm	Struktura wartości rynkowej	Przeciętna wartość rynkowa firmy w mln USD
1	Finanse	245	5105330	24,3	24,2	20838,1
2	Informatyka	104	2518759	10,3	11,9	24218,8
3	Artykuły luksusowe	141	2398215	14,0	11,4	17008,6
4	Opieka zdrowotna	73	2265049	7,2	10,7	31028,1
5	Artykuły konsumpcyjne	85	2074281	8,4	9,8	24403,3
6	Przemysł	114	1838983	11,3	8,7	16131,4
7	Energia	74	1832960	7,3	8,7	24769,7
8	Telekomunikacja	57	1551745	5,7	7,4	27223,6
9	Usługi komunalne	57	754556	5,7	3,6	13237,8
10	Surowce	57	744346	5,7	3,5	13058,7
	Ogółem	1007	21084224	100,0	100,0	20937,7

Źródło: obliczenia własne na podstawie Global 1000, 2004 r.

Oznacza to, iż pod względem liczebności i wartości rynkowej dominującą rolę odgrywają instytucje finansowe, które poprzez stymulowanie postępującym procesem koncentracji kapitału wywierają największy wpływ na pobudzanie rozwoju działalności gospodarczej. Drugą pozycję zajmują korporacje związane z informatyką, które w przestrzeni gospodarczej, także na terenie Polski, pojawiły się najpóźniej i obecnie w głównym stopniu umożliwiają wkraczanie gospodarki w informacyjną fazę rozwoju społecznego (Zioło 2004). Postępujący proces polaryzacji zasobów finansowych ludności oraz wykształcanie się coraz bogatszych grup społecznych wpłynęły na przesunięcie się na drugą pozycję w rankingu korporacji związanych z artykułami luksusowymi. Wzrost zasobów finansowych ludności i rozszerzanie się grupy warstwy średniej oraz coraz wyższa świadomość dbania o własne zdrowie wpłynęły na postęp farmakologii, biotechnologii i metod leczenia, co przyczyniło się do znacznego rozwoju korporacji związanych z ochroną zdrowia, a rosnące potrzeby ludności wpływają na zwiększanie roli firm produkujących artykuły konsumpcyjne. Natomiast osłabienie roli przemysłu oraz surowców i usług komunalnych, jako bazy ekonomicznego rozwoju, w głównym stopniu wpłynęły na zmniejszenie znaczenia reprezentujących je korporacji w strukturze największych firm światowych.

Tabela 4. Siedziby zarządów wiodących firm światowych w 2004 r.

Lp.	Kraj	Liczba firm	Wartość rynkowa firm w mln USD	Struktura		Przeciętna wartość firmy w mln USD	Struktura	
				Liczyby firm	Wartości rynkowej		Obszar	Liczba ludności
1	USA	423	10 775 398	42,0	51,1	25 474	6,9	4,7
2	Japonia	137	2 039 469	13,6	9,7	14 887	0,2	2,1
3	Wielka Brytania	73	1 860 726	7,2	8,8	25 489	0,2	1,0
4	Francja	44	990 051	4,4	4,7	22 501	0,4	1,0
5	Niemcy	35	719 772	3,5	3,4	20 565	0,3	1,3
6	Szwajcaria	16	603 608	1,6	2,9	37 726	0,0	0,1
7	Kanada	37	483 519	3,7	2,3	13 068	7,4	0,5
8	Włochy	23	452 754	2,3	2,1	19 685	0,2	0,9
9	Holandia	15	379 124	1,5	1,8	25 275	0,0	0,3
10	Hiszpania	17	364 509	1,7	1,7	21 442	0,4	0,6
11	Australia	21	329 312	2,1	1,6	15 682	0,1	0,1
12	Szwecja	15	205 092	1,5	1,0	13 673	0,3	0,1
13	Rosja	9	196 240	0,9	0,9	21 804	12,6	2,3
14	Hongkong	15	189 593	1,5	0,9	12 640	0,0	0,1
15	Tajwan	18	178 903	1,8	0,8	9 939	0,0	0,4
16	Korea	10	155 807	1,0	0,7	15 581	0,1	0,8
17	Belgia	10	141 661	1,0	0,7	14 166	0,0	0,2
18	RPA	11	108 703	1,1	0,5	9 882	0,9	0,7
19	Chiny	6	104 000	0,6	0,5	17 333	7,1	20,8
20	Finlandia	5	102 315	0,5	0,5	20 463	0,2	0,1
21	Meksyk	6	79 144	0,6	0,4	13 191	1,4	1,7
22	Indie	8	74 613	0,8	0,4	9 327	2,4	16,6
23	Brazylia	5	71 178	0,5	0,3	14 236	6,3	2,8
24	Norwegia	5	70 801	0,5	0,3	14 160	0,2	0,1
25	Dania	4	67 914	0,4	0,3	16 979	0,0	0,1
26	Singapur	5	64 058	0,5	0,3	12 812	0,0	0,1
27	Grecja	8	50 876	0,8	0,2	6 360	0,1	0,2
28	Irlandia	4	44 405	0,4	0,2	11 101	0,1	0,1
29	Malezja	5	37 392	0,5	0,2	7 478	0,2	0,4
30	Portugalia	3	28 697	0,3	0,1	9 566	0,1	0,2
31	Izrael	2	25 922	0,2	0,1	12 961	0,0	0,1
32	Austria	3	24 610	0,3	0,1	8 203	0,1	0,1
33	Tajlandia	3	23 729	0,3	0,1	7 910	0,4	1,0
34	Polska	2	10 841	0,2	0,1	5 421	0,2	0,6
35	Chile	1	8 995	0,1	0,0	8 995	0,6	0,3
36	Indonezja	1	8 042	0,1	0,0	8 042	1,4	3,5
37	Nowa Zelandia	1	6 606	0,1	0,0	6 606	0,2	0,1
38	Węgry	1	5 845	0,1	0,0	5 845	0,1	0,2
	Ogółem	1007	21 084 224	100,0	100,0	20 938	51,1	66,0
	Reszta świata						48,9	34,0
	Świat						100,0	100,0

Źródło: obliczenia własne na podstawie Global 1000, 2004 r.

Rozmieszczenie siedzib zarządów wiodących światowych firm wskazuje na duże zróżnicowanie przestrzeni światowej w zakresie jej atrakcyjności dla lokalizacji tych strategicznych ogniw zarządzania. Lokalizacje zarządów największych korporacji występują na terenie 38 krajów, które obejmują 51,1% powierzchni ziemi, zamieszkaną przez 66,0% ludności (tab. 4). Oznacza to, iż 48,9% obszaru zamieszkanego przez 34,0% ludności nie stwarza korzystnych warunków dla lokalizacji zarządów wiodących firm światowych, w których, jak wspomniano, podejmowane są decyzje dotyczące zwłaszcza przemieszczania zasobów kapitałowych oraz możliwości aktywizacji gospodarczej poszczególnych obszarów.

Najbardziej atrakcyjny pod tym względem jest obszar USA, gdzie zlokalizowano siedziby 423 zarządów wiodących firm światowych, które stanowią 42,0% ich ogólnej liczebności, a zarządzają wartością rynkową 10,8 bil. dol., czyli 51,1% wartości analizowanych korporacji. Drugą pozycję pod tym względem zajmuje Japonia, na terenie której skupia się 137 siedzib zarządów o wartości rynkowej obejmującej 9,7% wartości ogólnej. Na terenie tych dwóch krajów, pełniących funkcję światowych biegunów wzrostu gospodarczego, skupia się łącznie 53,6% analizowanych korporacji, które obejmują 60,8% wartości rynkowej. O dużej koncentracji wartości rynkowej korporacji zarządzanych z terenu tych krajów świadczy fakt, iż, obejmują one tylko 7,1% powierzchni świata, na której skupia się 6,8% ludności. Kolejne pozycje zajmują: Wielka Brytania, Francja i Niemcy, rdzeniowe kraje UE, na terenie których zlokalizowano 152 zarządów wiodących firm światowych, dysponujących 16,9% wartości rynkowej związanych z nimi korporacji, a obejmują tylko 0,9% światowej powierzchni, zamieszkaną przez 3,3% ludności. Dalsze pozycje zajmują Holandia, Hiszpania i Australia, na terenie których występuje 53 zarządów, obejmujących 5,1% wartości rynkowej, a zamieszkane są przez 1,0% ludności. W przestrzeni światowej obszar pierwszych 11 krajów jest najbardziej atrakcyjny dla lokalizacji zarządów wiodących światowych firm. Na ich terenie łącznie skupia się 841 zarządów firm dysponujących 90,1% ich wartości rynkowej, podczas gdy na ich terenie mieszka tylko 12,6% ludności świata. Pozostałe 27 krajów występowania zarządów dominujących korporacji światowych odgrywa znacznie mniejszą rolę. Wśród nich występuje Polska reprezentowana przez Bank Pekao zajmujący w strukturze rangowej największych firm światowych 985 pozycję i Telekomunikacja Polska zajmująca 987 pozycję, łącznie obejmują one 0,1% wartości rynkowej.

Zarządy zlokalizowane na terenie poszczególnych krajów odznaczają się bardzo zróżnicowaną przeciętną wartością związanych z nimi korporacji, która waha się od 37,7 mld dol. do 5,4 mld dol., czyli prawie jak 1:7. Najwyższą średnią wartością rynkową 37,7 mld dol. charakteryzują się firmy reprezentujące głównie instytucje finansowe (światowe banki) i ochronę zdrowia (korporacje farmaceutyczne), których zarządy znajdują się na terenie Szwajcarii. Kolejne pozycje zajmują firmy, których zarządy są zlokalizowane na terenie Wielkiej Brytanii (25,5 mld dol.), USA (25,5 mld dol.) i Holandii (25,3 mld dol.). Natomiast najniższymi średnimi wartościami charakteryzowały się korporacje, których zarządy zlokalizowane są na terenie Malezji (7,5 mld dol.), Nowej Zelandii (6,6 mld dol.), Grecji (6,4 mld. dol.), Węgier (5,8 mld. dol.) i Polski (5,4 mld dol.). Generalnie można przyjąć, że w przestrzeni światowej zaznacza się pewna prawidłowość a mianowicie, im na terenie poszczególnych krajów jest mniejsza liczba lokalizacji zarządów, tym mniejsza jest średnia wartość rynkowa korporacji, którymi zarządzają.

W przestrzeni światowej najbardziej atrakcyjne dla lokalizacji zarządów wiodących firm są więc trzy światowe bieguny wzrostu gospodarczego USA, Japonia i UE, na terenie których występuje 859 zarządów zarządzających korporacjami o łącznej wartości rynkowej 18,7 bil. dol. USD, tj. 88,9% ogólnej wartości rynkowej, podczas gdy kraje te obejmują tylko 17,2% powierzchni ziemi, na której mieszka 14,1% ludności świata (tab. 5). Znacznie mniejszą rolę w tym zakresie odgrywa strefa okołopacyficzna, Australia i Nowa Zelandia

oraz pozostałe kraje, na terenie których skupia się 148 zarządów korporacji o udziale wartości rynkowej związanych z nimi firm 11,1%.

Tabela 5. Koncentracja przestrzenna siedzib zarządów wiodących firm światowych w 2004 r.

Grupy państw	Liczba firm	Wartość rynkowa firm w mln USD	Udział w procentach			
			Firm	Wartości rynkowej	Obszaru	Liczbę ludności
USA, Kanada	460	11 258 917	45,68	53,40	14,26	5,19
Japonia	137	2 039 469	13,60	9,67	0,25	2,05
Unia Europejska	262	5 449 192	26,02	25,84	2,69	6,85
Strefa okołopacyficzna	63	761 524	6,26	3,61	9,20	27,03
Australia, Nowa Zelandia	22	335 918	2,18	1,59	0,26	0,19
Pozostałe kraje	63	1 239 204	6,26	5,88	24,48	24,70
Razem	1007	21 084 224	100,00	100,00	51,15	66,01
Reszta świata	x	x	x	x	48,85	33,99
Ogółem świat	x	x	x	x	100,00	100,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie Global 1000, 2004 r.

Firmy mające swoją siedzibą na terenie poszczególnych krajów odznaczają się dużym zróżnicowaniem w strukturze rangowej (tab. 6). Czołowe miejsca zajmują korporacje mające swoje siedziby w USA – 29 zarządów z pierwszej pięćdziesiątki największych korporacji, czyli 58% tej kategorii korporacji, 56 zarządów z pierwszej setki (czyli 56%), 100 zarządów z pierwszej dwusetki (czyli 50%) oraz 47% zarządów pierwszej trzech setki.

Firmy mające swoją siedzibę na terenie Japonii najczęściej występują w przedziale rangowym od 300 do 400 miejsca (22 zarządy), a w Wielkiej Brytanii w przedziale od 501 do 600 miejsca. Stosunkowo równomiernie we wszystkich przedziałach występują korporacje mające swoje siedziby na terenie Francji, Włoszech, Holandii i Hiszpanii.

Biorąc pod uwagę liczbę siedzib zarządów wiodących korporacji w poszczególnych krajach oraz ich miejsce w strukturze rangowej pod względem wartości rynkowej, zaznacza się wyraźna prawidłowość, a mianowicie – w miarę zmniejszania się liczebności siedzib zarządów korporacji na terenie poszczególnych krajów, zajmują one dalsze miejsca w strukturze rangowej oraz generalnie charakteryzują się coraz niższą przeciętną wartością rynkową związanych z nimi korporacji.

W strukturze sektorowej wiodących korporacji światowych dominują zarządy instytucji finansowych, które reprezentuje 245 zarządów, a następnie produkcję artykułów luksusowych (141) i przemysłowych (114) oraz informatykę (tab. 7). Znacznie mniejszą rolę odgrywają korporacje reprezentujące: surowce, telekomunikację i usługi komunalne. Podobnie w strukturze poszczególnych krajów najliczniej reprezentowane są korporacje finansowe. W strukturze zarządów występujących na terenie USA instytucje finansowe obejmują 94 zarządów, a firmy produkcji artykułów luksusowych (71) i informatyki (58) łącznie 52,7%

Tabela 6. Miejsce wiodących firm w światowym rankingu w 2004 r.

Lp.	Kraje	Liczba firm w przedziałach rankingu																
		Ogółem	1-100	101-200	201-300	301-400	401-500	501-600	601-700	701-800	801-900	901-1000						
1	USA	423	56	44	41	44	47	37	34	32	44	44						
2	Japonia	137	6	12	7	22	7	15	18	19	17	14						
3	Wielka Brytania	73	9	8	7	8	7	12	5	9	1	7						
4	Francja	44	6	6	7	4	4	2	7	2	2	4						
5	Kanada	37	0	3	6	6	6	2	1	6	4	3						
6	Niemcy	35	6	4	3	3	3	6	1	2	3	4						
7	Włochy	23	3	3	2	0	3	2	2	2	4	2						
8	Australia	21	1	4	2	0	0	0	2	5	2	5						
9	Tajwan	18	0	1	0	3	1	0	4	2	4	3						
10	Hiszpania	17	2	3	2	1	1	1	3	0	2	2						
11	Szwajcaria	16	4	1	3	2	2	1	3	0	0	0						
12	Holandia	15	2	3	2	1	1	3	1	2	0	0						
13	Szwecja	15	1	0	3	2	0	2	2	2	3	0						
14	Hongkong	15	0	2	3	0	1	1	2	3	2	1						
15	RPA	11	0	1	0	0	0	2	3	1	2	2						
16	Korea	10	1	0	0	1	1	4	1	0	0	2						
17	Belgia	10	0	1	3	0	3	0	1	2	0	0						
18	Rosja	9	1	1	2	0	4	0	0	1	0	0						
19	Indie	8	0	0	1	0	1	0	1	2	1	2						
20	Grecja	8	0	0	0	0	0	0	0	2	3	3						
21	Chiny	6	1	0	1	0	0	1	1	0	1	1						
22	Meksyk	6	0	0	2	0	1	1	0	1	1	0						
23	Finlandia	5	1	0	0	0	0	3	0	0	0	1						
24	Brazylia	5	0	1	1	0	0	2	0	0	1	0						

26	Singapur	5	0	0	0	0	1	0	2	0	1	1	1	0	0
27	Malezja	5	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	2
28	Dania	4	0	1	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0
29	Irlandia	4	0	0	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0	0
30	Portugalia	3	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0
31	Austria	3	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0
32	Tajlandia	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	0
33	Izrael	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
34	Polska	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
35	Chile	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
36	Indonezja	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
37	Nowa Zelandia	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
38	Węgry	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
	Ogółem	1007	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	107

Źródło: obliczenia własne na podstawie Global 1000, 2004 r.

Tabela 7. Struktura wiodących firm światowych według siedziby zarządów w 2004 r.

Lp.	Kraj	Ogółem	Liczba firm według sektorów									
			Energia	Surowce	Przemysł	Artykuły luksusowe	Artykuły konsumpcyjne	Opieka zdrowotna	Finanse	Informatyka	Telekomunikacja	Usługi komunalne
1	USA	423	25	16	44	71	36	47	94	58	9	23
2	Japonia	137	1	10	28	20	8	8	26	24	4	8
3	Wielka Brytania	73	3	5	6	15	3	17			4	5
4	Francja	44	1	3	6	13	5	7	7	2	2	2
5	Niemcy	35	5		4	6	4	6	6	3	1	2
6	Szwajcaria	16		2	2	2	1	4	4		1	
7	Kanada	37	10	4	2	2	2	2	13	2	2	
8	Włochy	23	1	2	3				12		2	3
9	Holandia	15	1	1	1	3	4	3	3	1	1	
10	Hiszpania	17	2		3	1	1	4	4		2	4
11	Australia	21	1	2	2	2	3	10	10		1	
12	Szwecja	15		1	4	2	2	5	5	1	2	
13	Rosja	9	5	1				1	1		1	1
14	Hongkong	15		1	3			8	8			3
15	Tajwan	18		4				5	5	8	1	
16	Korea	10	1	1	1	2		1	1	1	2	1
17	Belgia	10		1				1	5		1	1

ogólnej liczby zarządów. W Japonii najliczniej reprezentowane są zarządy firm związane z korporacjami przemysłowymi (28 zarządów), finansowymi (26) i informatyką (24). W Wielkiej Brytanii zbliżoną liczbę mają instytucje finansowe (17), firmy produkujące artykuły luksusowe i artykuły konsumpcyjne (po 15). Natomiast we Francji dominują zarządy reprezentujące artykuły luksusowe (13) i instytucje finansowe (7). W Niemczech dominują instytucje finansowe i produkujące artykuły luksusowe (po 6), a w Szwajcarii instytucje finansowe i ochrony zdrowia (po 4). W Kanadzie podobnie jak w Chinach po instytucjach finansowych na drugiej pozycji znajdują się firmy związane z energią.

Znaczący udział zarządów związanych z instytucjami finansowymi podkreśla ich znaczenie jako źródeł zasilania kapitałowego dla rozwoju pozostałych sektorów gospodarki. Natomiast udziały pozostałych sektorów wynikają z poziomu rozwoju gospodarczego, stąd w krajach najbardziej rozwiniętych drugą pozycję zajmują korporacje związane z produkcją artykułów luksusowych (Wielka Brytania, Francja, Niemcy). W krajach o podobnej kulturze dominującą rolę odgrywa sektor informatyki (Japonia, Tajwan) i sektor przemysłu (Japonia). Natomiast w strukturze sektorowej krajów charakteryzujących się słabszym poziomem rozwoju na drugiej pozycji znajdują się tradycyjny sektor energii (Kanada, Chiny) i surowcowy (RPA).

Zbliżona struktura sektorowa zaznacza się w zakresie wartości rynkowej największych firm światowych. (tab. 8). W większości krajów dominującą rolę odgrywają instytucje finansowe oraz sektory wymagające dużego nakładu środków: opieki zdrowotnej, energii, surowców i informatyki.

Przedstawiona analiza wskazuje na bardzo duże zróżnicowanie światowej przestrzeni gospodarczej w zakresie rozmieszczenia siedzib zarządów wiodących firm, co jest wyrazem nasilających się procesów polaryzacji, w wyniku których nadal będą rosły dysproporcje w tym zakresie. Dla lokalizacji zarządów największych światowych firm najbardziej korzystne warunki nadal będą występować na terenie trzech światowych biegunów wzrostu gospodarczego (USA, Japonii i Unii Europejskiej). W strukturze sektorowej utrwaląc swoją pozycję najliczniej reprezentowane instytucje finansowe (które są głównym źródłem zasilania kapitałowego rozwoju gospodarczego), a następnie firmy związane z produkcją artykułów luksusowych (kierowaną do bogatej części społeczeństwa światowego), firmy przemysłowe (oferujące produkty bardziej powszechne) oraz informatyczne (przyśpieszające wdrażania informacyjnej fazy rozwoju).

Natomiast pod względem wartości rynkowe nadal utrzymują swoją pierwszą pozycję instytucje finansowe, na drugą pozycję przesunęły się firmy informatyczne, a następnie firmy produkujące artykuły luksusowe i związane z ochroną zdrowia. Wydaje się, iż sektorom tym w najbliższej przyszłości należy przypisać główną siłę motoryczną w zakresie wzrostu gospodarczego, która pociąga za sobą rozwój pozostałych sektorów. Wymienione sektory związane są z społeczeństwami bogatymi (finanse, artykuły luksusowe) oraz tworzą nową bazę ekonomicznego rozwoju umożliwiającą budowanie społeczeństwa opartego na wiedzy (informatyka, ochrona zdrowia – przemysł farmaceutyczny i biotechnologia).

Wydaje się, iż w świetle przeprowadzonych rozważań można zaproponować pewne sugestie odnoszące się do kształtowania krajowej strategii i przyjmowania nowych założeń dla przewidywanych kierunków rozwoju gospodarczego. Działania z tym związane powinny przejawiać się w trzech kierunkach, po pierwsze, dbanie o rozwój produkcji dostosowanej do chłonności naszego rynku, a ściślej do zasobów finansowych stosunkowo ubogiego społeczeństwa, któremu należy zabezpieczyć możliwie godne warunki egzystencji; po drugie, zmierzać do systematycznego zwiększania strumieni finansowych płynących do gospo-

Tabela 8. Struktura sektorowa wartości rynkowej wiodących firm światowych według siedziby zarządów w 2004 r.

Lp.	Kraj	Ogółem w mld dol. USD	Procentowy udział wartości rynkowej sektorów									
			Energia	Surowce	Przemysł	Artykuły luksusowe	Artykuły konsump- cyjne	Opieka zdrowotna	Finanse	Informa- tyka	Teleko- munikacja	Usługi komu- nalne
1	USA	10 775,4	6,1	2,3	10,4	11,9	11,6	14,0	22,0	16,2	3,2	2,4
2	Japonia	2 039,5	0,4	4,4	12,4	21,2	5,3	4,6	20,6	16,2	10,0	4,9
3	Wielka Brytania	1 860,7	15,3	3,7	2,6	8,8	14,1	11,4	29,0		11,2	3,9
4	Francja	990,1	12,4	4,1	7,7	17,3	13,1	12,0	19,2	3,9	7,1	3,1
5	Niemcy	719,8	9,9		13,4	15,8	6,2	5,2	19,2	10,4	9,8	10,1
6	Szwajcaria	603,6		3,5	3,4	3,9	17,4	40,6	27,9		3,4	
7	Kanada	483,5	22,5	8,0	3,6	6,0	4,4		44,9	5,6	5,0	
8	Włochy	452,8	18,1	3,8	5,9				37,8		20,0	14,4
9	Holandia	379,1	27,7	2,7	2,8	14,2	19,3		26,3	2,2	4,8	0,0
10	Hiszpania	364,5	9,5	0,0	5,6	4,0	2,5		31,4		32,0	15,1
11	Australia	329,3	2,3	12,2	3,5	17,6	6,8		44,6		12,8	0,0
12	Szwecja	205,1		4,4	17,9	13,0			29,9	22,0	12,7	
13	Rosja	196,2	78,3	6,1	0,0				3,9		6,0	5,7
14	Hongkong	189,6		2,8	22,3				58,6			16,3
15	Tajwan	178,9		16,9					23,4	51,0	8,7	
16	Korea	155,8	3,4	6,9	3,7	11,5			7,3	45,6	15,0	6,6
17	Belgia	141,7		4,8				4,8	60,0		8,3	12,7
18	RPA	108,7	9,5	50,0					27,1		13,3	

19	Chiny	104,0	31,2		5,1																	63,7			
20	Finlandia	102,3		19,6																5,3		65,4			9,6
21	Meksyk	79,1	12,7				8,0				16,9												62,4		
22	Indie	74,6	55,6								8,9										7,2		20,7		7,6
23	Brazylia	71,2	38,2	26,3							14,0										21,5				0,0
24	Norwegia	70,8	62,3								7,7										11,7				18,3
25	Dania	67,9					41,4						24,0								23,8				10,8
26	Singapur	64,1					11,6														51,9				36,5
27	Grecja	50,9						12,1			11,6										41,0				23,9
28	Irlandia	44,4	25,2										20,4								54,4				
29	Malezja	37,4					15,6														25,8				37,5
30	Portugalia	28,7																			26,6				45,0
31	Izrael	25,9											77,2									22,8			0,0
32	Austria	24,6																			71,6				28,4
33	Tajlandia	23,7	45,9	26,9																					27,2
34	Polska	10,8																			50,0				50,0
35	Chile	9,0					100,0																		
36	Indonezja	8,0																							100,0
37	Nowa Zelandia	6,6																							100,0
38	Węgry	5,8																			100,0				0,0
	Ogółem	21 084,2	8,7	3,5		8,7	8,7	11,4		9,8		10,7			24,2		11,9				7,4				3,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie Global 1000, 2004 r.

darstw domowych, które są podstawowym warunkiem aktywizacji społeczno-gospodarczej układów lokalnych i regionalnych; po trzecie nawiązać do współczesnych tendencji rozwoju i przyspieszać proces wchodzenia naszego kraju w fazę społeczeństwa informacyjnego, poprzez upowszechnienie kształcenia informatycznego i związanych z tym badań naukowych. Pozwoli to na przygotowanie wysoko kwalifikowanych kadr, które będą czynnikami podnoszącymi atrakcyjność naszego kraju i poszczególnych regionów dla uruchomienie mechanizmu rozwoju opartego na nauce i technologii. Przyczyni się to do intensywniejszego rozwoju inwestycji krajowych oraz napływu związanych z nimi bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Realizowanie tego kierunku działań umożliwiają m.in. dobre wyniki kształcenia, w tym kształcenia informatycznego na polskich uczelniach oraz zagraniczne sukcesy kształconych w Polsce kadr.

LITERATURA

- Domański B., 2002, *Zagraniczne inwestycje przemysłowe a obszary metropolitalne w Polsce*, [w:] *Problemy transformacji struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo), Prace Komisji Geografii Przemysłu nr 4, Warszawa–Kraków, s. 9–17
- Huculak M., 2004, *Przekształcenia własnościowe w przemyśle piwowarskim Polski po 1990 r.*, [w:] *Przemiany struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 7, Warszawa–Kraków, s. 71–85
- Gierańczyk W., Stańczyk A., 2003, *Korporacje międzynarodowe w przestrzeni globalnej*, [w:] *Kształtowanie się struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu nr 5, Warszawa–Kraków, s. 73–83
- Namyślak B., 2004, *Kapitał zagraniczny w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, [w:] *Przemiany struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG, Warszawa–Kraków, s. 25–30
- Rachwał T., 2003, *Globalne uwarunkowania restrukturyzacji przedsiębiorstw Polski Południowo-Wschodniej*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 129–138
- Sala S., 2003, *Wybrane cechy działalności korporacji transnarodowych i ich implikacje dla Polski*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 101–107
- Stańczyk A., 2003, *Społeczno-gospodarcze aspekty konkurencyjności Polski w warunkach globalizacji*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 87–100
- Stryjakiewicz T., 2001, *Orientacja teoretyczno-metodologiczna w geografii przemysłu a transformacja gospodarki*, [w:] *Problemy przemian struktur przemysłowych w procesie wdrażania reguł gospodarki rynkowej* (red. Z. Ziolo), Prace Komisji Geografii Przemysłu nr 3, Warszawa–Kraków, s. 13–25
- Tkocz M., 2003, *Przejawy procesu globalizacji w przemyśle województwa śląskiego*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 67–76
- Wajda E. 2003, *Proces kształtowania się Motoroli jako firmy ponadnarodowej*, [w:] *Kształtowanie się struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 85–114
- Wajda E., Zalewska K., 2003, *Struktura przestrzenno-organizacyjna korporacji General Motors*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 119–127

- Wajda E., Zorić-Wołek M., 2003, *Proces kształtowania się korporacji IBM*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 109–117
- Wieloński A., 2003, *Przemysł nowej gospodarki*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji*, (red. Z. Ziolo Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 21–25
- Ziolo Z., 2001, *Struktura branżowa i koncentracja przestrzenna wiodących światowych firm przemysłowych*, [w:] *Problemy przemian struktur przemysłowych w procesie wdrażania reguł gospodarki rynkowej* (red. Z. Ziolo), Prace Komisji Geografii Przemysłu, nr 3, Warszawa–Kraków, s. 29–41
- Ziolo Z., 2003, *Kształtowanie się przedsiębiorstw przemysłowych w procesie globalizacji*, [w:] *Przemysł w procesie globalizacji* (red. Z. Ziolo Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 6, Warszawa–Kraków, s. 9–19
- Ziolo Z., 2004, *Kształtowanie się firm informatycznych jako nowych elementów struktury przestrzennej przemysłu*, [w:] *Przemiany struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo, Z. Makiela), Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG nr 7, Warszawa–Kraków, s. 97–106
- Ziolo Z., Piróg S., 2002, *Lokalizacja zarządów i potencjał ekonomiczny wiodących firm zachodnioeuropejskich*, [w:] *Problemy transformacji struktur przemysłowych* (red. Z. Ziolo), Prace Komisji Geografii Przemysłu nr 4, Warszawa–Kraków, s. 25–36